

שמעתה אינה ראויה אלא לשריפה, והמנסך יינו של חברו לעבודה זרה — שנאסר היין בהנאה, הרי אף על פי שאין הזיקו ניכר, חייב לשלם על הזיקו.

לאחר זמן, חזרו חכמים לומר: אף המדמע, אם עירב פירות חולין של חברו בתרומה, והפחית בכך את ערך הדמים של פירות החולין, לפי שאינם ראויים מעכשיו אלא להמכר לכהנים, חייב לשלם לחבירו את הזיקו.

ומדויק מהברייטא: רק מפני שחזרו — אין, חייב הוא לשלם. אבל אם לא חזרו, לא היה חייב לשלם.

מאי טעמא לא היינו לומדים מהמטמא והמנסך לחייב את המדמע בתשלום?

לאו, האם לא, משום דקנסא הוא, וקנסא לא גמרינן מיניה. אלא רק באופן המסוים שקנסו חכמים — קונסים.

זה חייבה אותו המשנה להעמיד לבעל השדה שדה אחרת.

בתר דנפק לאחר שיצא רב נחמן אמר ליה רב יוסף לרב הונא בר חייא: מאי נפקא לך מיניה איזה הבדל בדין יוצא לך מזה

ק"ז-א אי דינא אי קנסא?

אמר ליה: אי דינא הוא שהמסור ישלם — גמרינן מיניה, לומדים ממעשה זה של רב נחמן לשאר גרמי של נזיקין אחרים.

אי קנסא הוא שקנס רב נחמן, משום שרגיל היה בכך (1) — לא גמרינן מיניה. לא לומדים ממעשה זה לשאר מקומות.

ומנא תימרא, ומנין תאמר דמקנסא לא גמרינן?

דתניא: בראשונה, היו אומרים: המטמא טהרותיו של חברו [כגון תרומה] —

חייב גרמי הוא דין או קנס. התרומת הכרי מקשה אם הספק הוא בכל גרמי למה מזכירים דוקא מוסר.

ומבאר הרמב"ן שהראיה מהמשנה היא, שהמשנה מדברת באחוי אחווי ולא גזל כלום, והמשנה קוראת לו גזלן, משמע שדין הוא, שבאופן זה נחשב גזלן. עוד כתב הרמב"ן כי אפשר שלא פשט את הספק מהמשנה, ורק אמר, כי מה שפסק, הוא דין המשנה.

1. כך פירש רש"י, וכן כתב הראב"ד שרב נחמן קנס מדעתו. הרשב"א מקשה כיצד רב נחמן דן דיני קנסות, הרי אין דיני קנסות בבבל [כמבואר לעיל פד ב]. ותירץ שרב נחמן קנס לפי שעה משום שהיה רגיל בכך.

ה א].

ומקשים הרמב"ן [בקונטרס דינא דגרמי ד"ה עתה] והתוס' ר"ד והחזון איש [ב"ק סימן ה א] כי אם כן מה הדיון של הגמרא לקמן האם באופן זה לומדים מקנס לקנס, הרי פשוט שלא לומדים מקנס כזה שקנס אדם שהיה רגיל בכך.

התוס' ר"ד והתרומת הכרי [שפן] מבארים שרב נחמן היה קונס כל מוסר [גם מי שאינו רגיל בכך], והספק היה האם הוא קנס מיוחד במוסר או שכל גרמי חייב קנס. [וכן מפרש החזו"א ב"ק סימן ג]. ומקשה המרומי שדה, כי לפי פירושה קשה מה הראיה מהמשנה.

ג. הרמב"ן [שם] מפרש שהספק האם חייב מוסר הוא דין או קנס. הש"ך [שפן א] לומר בשיטת הרמב"ן שהספק הוא בכל גרמי, האם

ומוכח מהברייתא שאין לומדים מחיוב של קנס במקום אחד לחייב גם באופנים דומים.

ודחינן: לא, אין להוכיח מהברייתא שאין לומדים חיוב מקנס. אלא הטעם שלא היינו לומדים מדמע ממנסך, הוא משום שמעיקרא סברי שרק להפסד מרובה הששו חכמים לקונסו, כגון במטמא תרומה, שהפסידו הפסד מרובה, שהתרומה אינה ראויה יותר לאכילה. אבל להפסד מועט, כגון מדמע שעדיין ראויים הפירות לאכילה לכהנים, ונאסרים רק לישראל, לא הששו חכמים לקונסו.

ולבסוף סברי שלהפסד מועט נמו הששו.

ומקשינן: איני! אינך יכול לפרש כן, שבתחילה לא הששו לקונסו על שהפסיד הפסד מועט, ולבסוף חזרו לקונסו על הפסד מועט.

שהרי והא תני אבוח דרבי אבין ברייתא בגירסא קצת שונה מהגירסא שהבאנו לעיל, ולפי גירסתו אין מקום לפירוש זה. וכך היא גירסתו: בראשונה היו אומרים המטמא והמדמע חייב לשלם את הנזק, חזרו לומר אף המנסך חייב לשלם.

והרי מנסך הוא הפסד גדול יותר ממדמע, ובכל זאת רק משום שחזרו חכמים לחייבו בתשלום, אין חייב הוא לשלם, אבל אם לא חזרו לחייבו, לא היה חייב המנסך על נזקו.

מאי טעמא לא היינו לומדים על מנסך על אף שהוא הפסד גדול יותר, ממדמע, האם

לאו משום דלא גמרינן מקנסא!

ודחינן לא, אין זה הטעם שלא היינו לומדים לחייב מנסך בתשלום מכך שמדמע חייב.

אלא הטעם שבתחילה לא היינו מחייבים מנסך, כי מעיקרא סברי כרבי אבין, שמנסך פטור משום שקם ליה בדרכה מיניה. ולבסוף סברי כרבי ירמיה, שאין פטור של קם ליה בדרכה מיניה על ניסוך.

וכעת מבארת הגמרא את מחלוקת רבי אבין ורבי ירמיה:

אחת מל"ט מלאכות האסורות בשבת היא מלאכת הוצאה, ובכלל איסור זה גם המעביר חפץ ד' אמות ברשות הרבים, וכדי שיתחייב צריך ב' תנאים, א. עקירת החפץ מהמקום שנח. ב. הנחת החפץ לאחר שהועבר. ואם לא עשה ב' מעשים אלו, אינו עובר על מלאכת הוצאה.

מעיקרא סברי כרבי אבין, דאמר רבי אבין: זרק בשבת חץ ברשות הרבים מתחילת ארבע אמות ולבסוף ארבע אמות וקרע החץ שיראין [בגדים] בהליכתו — פטור מלשלם על הבגדים שקרע.

שהרי עקירה שעקר את החץ מהמקום שנח בו, צורך הנחה היא, ומתחייב בנפשו על עקירת החץ והנחתו בריחוק ד' אמות, וכיון שבין עקירת החץ להנחה קרע את הבגדים, נמצא מעשה שבת ומעשה קריעה באים כאחד, ופטור על הממון מדין "קם ליה בדרכה מיניה" שנפטור מחיוב הממון על ידי חיוב המיתה שנתחייב באותה שעה. ואין

דינא דגרמי אף על פי שהוא קנס כיון שהוא שכוח ויש בו חסרון כיס.

עוד תירץ הרשב"א שדבר שהוא שכוח ויש חסרון כיס עבדינן שליחותיהו, ולכן דנים בבבל

עובד עבודה זרה בעת הגבהת היין, כיון שהגבהת היין צורך ניסוך הוא, ואם כן חיוב מיתה על עבודה זרה וחיוב תשלום על הפסד היין באים כאחד, ונפטר מהתשלום מחמת חיוב המיתה.

אומרים, כי משעת קריעה קודם שנח החץ התחייב ממון על קריעת הבגד, ואינו מתחייב בנפשו אלא בשעה שהחץ נח⁽²⁾.

ואותו דבר לגבי המנסך, אף על פי שאינו

קם ליה בדרכה מיניה. א. באופן שעשה מעשה אחד המחייב מיתה וממון אי אפשר לחייב שני חיובים על מעשה אחד. ב. באופן שעשה שני מעשים שחיובם חל באותו רגע, כגון זר שאכל תרומה וקרע שיראין של חבירו, המובא בכתובות [ל ב], שאין שני החיובים יכולים לחול בבת אחת.

במעשה אחד יש דין קם ליה בדרכה מיניה אפילו אם חלות החיוב אינו באותו זמן, שאי אפשר לחייב על אותו מעשה גם מיתה וגם ממון, ובוזה נתחדש שהיורה חץ וקרע שיראין פטור משום שעקירה צורך הנחה, כי כיון שזה אותו מעשה, אי אפשר לחייבו ממון על מעשה המחייבו מיתה. אבל לגבי זרוק גנבתך לחצרי אין החיוב ד' וה' משום מעשה הזריקה, אלא בגלל שמונה בחצר וקנאו בחצר, שהרי אם היה נכנס מעצמו לחצר, גם כן היה קונה, ונמצא שחיוב שבת וחיוב ד' וה' הם עבור שני מעשים שונים, חיוב שבת עבור המעשה זריקה, וחיוב ד' וה' עבור ההקנאה, ובשני מעשים נפרדים לא אומרים עקירה צורך הנחה.

ולפי זה מתרצים הגר"ט והגרש"ש את קושית ההפלאה [כתובות שם] מדוע נקט רבי אבין זרק חץ וקרע החץ שיראין בהליכתו, ולא נקט חידוש גדול יותר, שירה חץ ובזמן הליכת החץ קרע היורה בידיו שיראין של חבירו. ולפי זה מיושב, שדווקא אם החץ קרע אומרים עקירה צורך הנחה, כיון שחיוב מיתה וחיוב ממון באים על אותו מעשה זריקה של החץ, אבל אם היורה קרע בידיו, כיון שהיה מעשה אחר אין בזה פטור של קם ליה בדרכה מיניה,

2. כתב התוספות בגיטין [נג א וכן כתב רבינו תם בתוס' לעיל ע ב ד"ה לענין] שהסוגיה במרובה [ע ב] המעמידה את מה שכתוב גנב ומכר בשבת פטור מד' וה' שמדובר באומר לא תיקני גנבותיך עד שתנוח, הוא כרבי ירמיה, וחולק על רבי אבין, כי לפי רבי אבין בכל מקרה פטור כיון שהעקירה צורך הנחה.

השער המלך [גניבה ג ב] מקשה סתירה ברמב"ם שפסק בהלכות גניבה [שם] כמו רבי אבין שאם זרק חץ בשבת וקרע שיראין פטור, כי עקירה צורך הנחה, וגם פסק [שם ג ה] לגבי חיוב ד' וה', גנב ומכר בשבת, אם אמר לו שלא קנה עד שתנוח בחצר, הרי איטור שבת וחיוב מכירה אין כאחת ופטור מתשלומי ד' וה', ואם הקנה הגניבה מיד כשיכנס לאויר החצר, חייב ד' וה' כיון שחיוב ממון בא לפני חיוב שבת. ומקשה השער המלך כיון שהרמב"ם פוסק כרבי אבין אם כן לא צריך להעמיד באופן שאומר אל תקנה עד שינוח בחצר, אלא אפילו אם נקנית הגניבה קודם שתנוח בחצר פטור מדין קם ליה בדרכה מיניה.

הגר"ט [כתובות סימן לח], הגרש"ש [שם סימן לג], והקהילות יעקב [שם סימן לז], מביאים את המאירי לעיל [ע ב] שכתב כי רבי אבין ורבי ירמיה אינם חולקים, ודווקא לענין נזיקין כגון בקרע שיראין, אומרים עקירה צורך הנחה, ולא אומרים כן לענין מכירה כגון בחיוב ד' וה'. וכעין זה כתב השיטה מקובצת [שם לא ב] בשם שיטה ישנה.

ומבארים הגר"ט והגרש"ש [וכעין זה כתב האמרי משה סימן ל לא] שיש שני אופנים של

ולבסוף חזרו בהם חכמים וסברי כרבי ירמיה, דאמר רבי ירמיה: משעת הגבהה שהגביהו על מנת לגזולו⁽³⁾ קנייה את היין

ואיחייב ליה ממון, אבל מתחייב בנפשו מחמת עבודה זרה לא הוי עד שעת ניסוד. וכיון שחיוב המיתה אינו בשעת חיוב הממון

כיון שזה שני מעשים ושני חיובים שאינם באותו רגע, שקריעת השיראין בא לפני חיוב שבת.

בחיודשי הגר"ח על הש"ס [כתובות לא א, הובא גם באבן האזל גניבה ג ב ד"ה ושמעתי] מתרץ את הרמב"ם, שיש חילוק בין מעביר ד' אמות ברשות הרבים לבין מוציא מרשות לרשות, שמעביר ד' אמות חייב על כל הד' אמות, שכל הד' אמות גורמים לחיוב והם מעשה העבירה, שהרי אם העביר פחות מד' אמות פטור, ובאופן זה אמר רבי אבין שיש פטור של קם ליה בדרבה מיניה מהעקירה, אבל לבי זרוק גניבתך לחצרי שזה מוציא מרשות הרבים לרשות היחיד, רק העקירה וההנחה הם גורמי החיוב והם מעשה העבירה, ואם התחייב ממון באמצע, אין מעשה עבירה של חיוב מיתה שיפטור ממון.

הקהילות יעקב [כתובות סימן לב] דוחה את תירוץ הגר"ח לפי הבעל המאור [תחילת פרק הזורק דף צו ב] שמבאר כי גדר איסור העברת ד' אמות ברשות הרבים הוא משום שד' אמות של אדם קונות לו והם כרשות היחיד, ונחשב כמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, ולפי זה גם מעביר ד' אמות, אין מעשה העבירה אלא העקירה וההנחה. אמנם מהרמב"ם [שבת יג יז] משמע שלא סבר כדברי הבעל המאור.

3. כך פירש רש"י בגיטין [נב ב ד"ה דאגבהה]. ולכאורה משמע מרש"י שאם אין כוונתו לגזול אלא רק מגביה על מנת לנסך אינו חייב משום גזילה כיון שכוונתו להחזיר את החפץ לבעלים. וכך לומד העונג יו"ט [סימן מח] בשיטת רש"י. ולפי זה קשה מדוע נקרא מנסך, הרי חייב משום שהוא גזול. גם התורת גיטין [שם נב ב] מקשה שבמשנה שם כתוב "מנסך" משמע שמדובר אף באופן שאין כוונתו לגזול.

ומפרשים התורת גיטין ופרי יצחק [חלק א סימן נח ד"ה ונראה] ושיעורי ר' שמואל [גיטין אות שמא] את כוונת רש"י, שהגביה על מנת לנסך, ומה שמגביה על מנת לנסך זה עצמו נחשב למעשה גזילה. ומביאים ראיה כי באופן זה שמגביה על מנת לאבד נחשב גזילה, מהגמרא לעיל [צח א], הלוקח מטבע של חברו על מנת לזרוק לים נחשב גזול.

גם העונג יו"ט מקשה מדוע הוצרך רש"י לפרש שהגביה על מנת לגזול, הרי אף אם אין כוונתו לגזול חייב, כמו הלוקח מטבע על מנת לזרוק לים. ותירץ כי שונה שם שהגביה את המטבע על מנת שלא להחזירה לבעלים, ולכן נקרא גזול. מה שאין כן לגבי מנסך שרוצה להחזיר לבעלים, ויין מנוסך נחשב השבה כיון שהחזיק אינו ניכר, ולכן אינו נחשב לגזול אלא אם כן הגביה על מנת לגזולו.

הרשב"א בגיטין מבאר ששמואל חולק על רב ומפרש מערב ולא מנסך, משום שבמשנה כתוב מנסך סתם, ואפילו לא כתוב הגביה על מנת לגזול. ומבואר ברשב"א שדווקא במגביה על מנת לגזול חייב, אבל מגביה על מנת לנסך פטור.

ומקשה התרומת הכרי [שפו ג] מהגמרא [לעיל צח א] שמוכח כי המגביה על מנת לאבד חייב משום גזילה.

הגר"ח [הלכות חובל ומזיק ד"ה אלא] כתב גם כן שהמגביה על מנת לנסך חייב משום שהוא מגביה על מנת לאבד, אלא שחילק דדין זה הוא, רק אם הוא בעצמו מאבד כמו מנסך, אבל אם הדבר יאבד מעצמו, כגון: ליסטים שהוציאו בהמה והיא תברח ותאבד מעצמה, אינו חייב משום גזילה.

לשלם לחבירו על ההפסד שהפסידו.

אמר ליה: אהדר עובדא למריה חזור בך מהדין שפסקת לחייבו.

דתניא ששנינו בברייתא: ישראל שאנסוהו עובדי כוכבים וחראה ממון חבירו — פטור, ואם נטל ונתן ביד — חייב כיון שהציל את עצמו בממון חבירו⁽⁵⁾. ובמקרה שדנת בו, הוא לא נטל ונתן ביד.

אינו נפטר מחיוב הממון מחמת חיוב המיתה⁽⁴⁾.

רב הונא בר יהודה איקלע למקום הנקרא בי אביוני, אתא לקמיה דרבא, אמר ליה רב הונא בר יהודה לרבא: כלום מעשה בא לידך לדון לפניך?

אמר ליה: ישראל שאנסוהו עובדי כוכבים וחראה ממון חבירו בא לידי, וחייבתיו

לומר קם ליה בדרכה מיניה רק בזמן הניסוך עצמו, ולכן על ההגבהה יש חיוב ממון, ולפי זה הרמב"ם אינו מתרץ תירוץ נוסף על תירוץ הגמרא. אבל המאירי למד ברמב"ם שכוונתו לתרץ תירוץ שני מדוע אין קם ליה בדרכה מיניה.

התוספות בסנהדרין [עט א ד"ה ומפקא] חולקים וסוברים בהדיא שגם בשוגג אומרים עקירה צורך הנחה.

5. הראשונים נחלקו בזה, שיטת הרי"ף והרמב"ם [חובל ומזיק ח ד] כי מה שחייב בנטל ונתן ביד, מדובר אפילו אם עשה כן מחמת שאנסוהו עכו"ם. אבל שיטת הרי"ח [הובא ברשב"א ובתוס' רי"ד] ורבינו אפרים [בהשגה לרי"ף] והראב"ד [בהשגה לרמב"ם] בשם רב האי גאון, שמדובר בלא אנסוהו, אבל אם אנסוהו עכו"ם פטור.

הנמוקי יוסף כתב, כי שיטת רש"י שאם נשא ונתן ביד מדובר בלא אונס, אבל באונס פטור. וכן כתב התוס' רי"ד וחידושי אנשי שם והגהות מעשה אילפס [בגליון הרי"ף] שרש"י סובר כי באונס פטור, והוכיחו ממה שכתב רש"י שאם נשא ונתן ביד חייב משום שהציל עצמו בממון חבירו, שמשמע כי לא היה חייב ליתן ממון חבירו והוא מעצמו הציל עצמו בממון חבירו.

4. הרמב"ם בפירוש המשנה [גיטין פרק ה] מבאר כי הטעם שאין במנסך פטור של קם ליה בדרכה מיניה, כיון שמדובר בהיה שוגג, ואף שידע כי היין נאסר והיה מזיד לענין ההיזק, מכל מקום היה שוגג לענין מיתה ולא ידע שהוא חייב סקילה. גם המאירי [גיטין נב ב] כתב שאין קם ליה בדרכה מיניה משום שהיה שוגג, והסבר נוסף הביא כמו הגמרא כאן, משום שאין מיתה וממון באין כאחד, כי משעת הגבהה חייב ממון ואינו מתחייב בנפשו עד שעת ניסוך. וקשה מדוע הרמב"ם מתרץ תירץ אחר ואינו מתרץ כתירוץ הגמרא, והרמב"ם בעצמו בהלכות חובל ומזיק [ז ו] מתרץ כתירוץ הגמרא.

הפרי חדש [בהגהות מים חיים על הרמב"ם חובל ומזיק שם] מקשה כי קיימא לן שגם בשוגג יש דין קם ליה בדרכה מיניה מדין תנא דבי חזקיה כמבואר בכתובות [לה א].

ומבאר הדברי יחזקאל [כו י] בשם הגר"י מפוניבז' שהיה קשה לרמב"ם קושית תוס' [גיטין נב ב ד"ה מנסך] מה תירוץ הגמרא: מדאגביה קניה, מכל מקום הרי זה הגבהה לצורך ניסוך, ואם כן יש קם ליה בדרכה מיניה כמו בעקירה צורך הנחה. ועל זה תירץ הרמב"ם שעקירה צורך הנחה והגבהה צורך ניסוך שייך לומר רק במזיד, כיון שההגבהה היא חלק מהחיוב מיתה, אבל בשוגג שאין חיוב, שייך

אותו האנסים מתחילה על הממון, אלא הלך ונטל ונתן להם, אבל היבא דאוקמיה עילויה מעיקרא שאנסו אותו האנסים והעמידו אותו על היין להראותו להם — מיקלי קלייה נחשב הממון כאילו נשרף, שממון זה כבר אבוד מהבעלים, ובאותה שעה שהראה להם את היין ואיבדו פטור, וכשהולך עמהם את היין, את היין של האנסים הוא הולך.

איתיביה רבי אבהו לרב אשי:

שנינו כברייתא: אמר לו אנס הושיט לי פקיע [קשר] עמיר זה או אשכול ענבים זה, והושיט לו — חייב! ואף על פי שעומד האנס על גבי הממון, הואיל ונשא ונתן ביד חייב. רואים מהברייתא שחייב אם נשא ונתן ביד גם אם אונסים אותו על הממון.

ומתוך: הכא במאי עסקינן — כגון דקאי שעומד האנס בתרי עברי נהרא בשתי עברי הנהר, שהאנס מצד אחד של הנהר והעמיר

אמר רבה⁽⁶⁾: אם הראה מעצמו בלא שאנסו אותו האנסים להראות⁽⁷⁾, כנשא ונתן ביד דמי וחייב.

מעשה: ההוא גברא דאנסוהו עובדי כוכבים, ואחוי אחמרא והראה על יינו דרב מרי בריה דרב פנחס בריה דרב חסדא, אמרו ליה: דרי ואמטי בהדן שא והולך עמנו את היין לבית המלך, דרא ואמטי בהדיהו והוא נשא והולך עמהם את היין.

אתא בא מקרה זה לקמיה דרב אשי, פטריניה פטר אותו מתשלום.

אמרו ליה רבנן לרב אשי, מדוע פטרת אותו? והתניא: אם נשא ונתן ביד — חייב! ובמקרה זה הרי הוא בידי הולך עם האנסים את היין לבית המלך⁽⁸⁾.

אמר לחו: הני מילי דין זה הוא דווקא היבא דלא אוקמיה עילויה מעיקרא שלא אנסו

קטז ב ד"ה לא], אבל הרשב"א מפרש, אם הראה מעצמו להנצל מאונסו חייב, כי אם מדובר במראה ללא אונס, קשה מה חידש רבה, הרי משנה מפורשת היא, ששנינו: אם מחמת הגזול חייב, והעמדנו בדאחוי אחוי. וכן מקשה הנמוקי יוסף לפי רש"י, מה חידש רבה הרי משנה היא. וכתב הנמוקי יוסף, כי לפי דעת הרי"ף שנטל ונתן ביד מדובר באונס, מה שפטור בהראה מדובר באונס, אבל אנסוהו סתם והראה בשל חבירו הרי הוא בכלל אותו שהראה מעצמו וחייב.

8. הרי"ף מוכיח מכאן שחייב אפילו באונס, כי אם נשא ונתן באונס פטור, מה הקושיה, הרי כאן אנסוהו העכו"ם.

ולפי הראב"ד יש לומר, שכאן מדובר באונס

6. הגירסא שלנו הוא: אמר רבה, אבל גירסת הרי"ף והתוס' רי"ד הוא: אמר רבא. וכתב הש"ך [שפו א הובא ברש"ש] שיש לגרוס רבא, שהרי החיוב הוא מדינא דגרמי, ורבה לא דן דינא דגרמי כמבואר לעיל [צח].

וכתב הש"ך שגם הרא"ש גורס רבא, והגירסא ברא"ש לפנינו הוא: רבה, וכן גורס הפלפולא חריפתא [אות ס].

והנה התוס' [לעיל ה א ד"ה למעוטי] כתבו שאפילו מי שלא דן דינא דגרמי מחייב מוסר משום קנס בפרק הגזול בתרא. וכתב הקצות החושן [שפו א] כי כוונתם להוכיח מכאן, שרבה אצלנו מחייב אף על פי שאינו מחייב בדינא דגרמי.

7. כך מפרש רש"י, וכן מפרשים התוספות [לעיל

אמר ליה רבא: וכל כמיניה? וכי יכול לטעון כן? הרי הם דנים על המכמורת, ואינה ברשותו, עד שיוכיח שהיא שלו⁽¹⁰⁾.

אלא אמר רבא: משמתינן ליה [מנדים אותו], עד דמייתי ליה וקאי בדינא [עד שיביאו לבית דין ויעמוד לדין] לדון אם היא שלו.

מעשה: ההוא גברא דהוה בעי אהוויי אתיבנא דחבריה [היה אדם שרצה למסור לאנשים את התבן של חברו], אתא לקמיה דרב, אמר ליה רב: לא תחוי ולא תחוי [אל תמסור ואל תמסור], אמר ליה רב: מחוינא ומחוינא [אמסור ואמסור].

יתיב רב כהנא קמיה דרב באותה שעה, שמטיה לקועיה [לצווארו] מיניה, שבר את מפרקתו והרגו⁽¹¹⁾.

מהצד השני, שאם אינו מוסר את העמיר ביד האנס, האנס לא יכול ליטלו. ולכן חייב שם במה שמוסרו ביד האנס⁽⁹⁾.

דיקא נמי, דקתני הושיט לי ולא תני תן לי, שמע מינה שמדובר בנהר שצריך להושיט לו מעבר לנהר, ומשום כך חייב.

מעשה: ההוא שותא [מכמורת של דגים או של חיות] דהו מנצו עלה בי תרי [שרבו עליו שנים], האי אמר דידי הוא, והאי אמר דידי הוא, [זה אומר שלי הוא וזה אומר שלי הוא].

אזל חד מנייהו ומסרה לפרהגנא דמלכא [הלך אחד מהם ומסר את המכמורת לאוצר המלך].

אמר אביי: יכול אותו אחד לומר: אנא בי מסרי דידי מסרי [אני את שלי מסרת] לאוצר המלך.

עשה כדין. ורבא סובר שזכותו לתפוס בעצמו ואין לו זכות לתת לאחרים לתפוס.

הראב"ד ורבינו יונתן מבארים הטעם שדווקא הוא בעצמו יכול לתפוס, כיון שהשני יכול לתפוס בחזרה, אבל לא מועיל למסור ביד עכו"ם כיון שהשני אינו יכול לתפוס ממנו בחזרה. הרשב"א מקשה, שלפי טעם זה אם תפס בהמה יהיה אסור לשוחטה, כיון שמונע מחבירו לתפוס בחזרה.

ועצם הדבר אם יכול השני לחזור ולתפוס ממנו, תלוי במחלוקת התוס' [ב"מ ו א] והרא"ש [ב"ב פ"ג סימן כב], שיטת התוס' שבדין כל דאליס, אם גבר האחד ותפס יכול השני לתפוס ממנו בחזרה, ושיטת הרא"ש שאי אפשר לתפוס בחזרה.

11. הרמב"ם [חובל ומזיק ח י] והשו"ע [שפח י] כתבו, מותר להרוג מוסר אפילו בזמן הזה,

ממון ולכן חייב אם נשא ונתן ביד ולעיל מדובר באונס של פיקוח נפש.

9. גם מכאן מוכיח הרי"ף שנשא ונתן ביד חייב אפילו היה באונס, שהרי כאן האנס אמר לו ליתן ממון זה ואף על פי כן חייב.

הראב"ד דוחה שכאן מדובר באונס ממון ולכן חייב אם נשא ונתן ביד ולעיל מדובר באונס של פיקוח נפש.

רבינו אפרים דוחה, שכאן כיון שעומדים בשתי עברי הנהר אין כאן אונס כלל. והרשב"א כתב שזה לא מסתבר כלל, שהרי כתוב "אמר לו אנס". הראב"ד [בהשגה לרי"ף] מבאר שנקרא אנס כיון שנוטל ממון חבירו בלא דעתו.

10. הרשב"א והראב"ד ורבינו יונתן מבארים שדין השותא הוא כל דאליס גבר, וסובר אביי שעל ידי המסירה לפרהגנא הוא גבר וממילא

קרי רב עילוייה: [ישעיהו נא כ] "בניך עולפו
[מחסרון לחם ומים, מתי רעב וחרב] (12)
שכבו בראש כל חוצות [ואין קובר להם] (13)
כתוא מכמר [כשור הבר הנלכד ברשת שהוא
שם במקום שנלכד ואי אפשר לו לזוז

ממקורו] (14)
מה תוא [תאו, שור הבר] זה כיון שנפל
במכמר [רשת הלכוד] אין מרחמין עליו, אף
ממון של ישראל כיון שנפל ביד עובדי
כוכבים אין מרחמין עליו (15).

ומתריך בו אל תמסור, ואם אמר לא כי אמסורנו
מצוה להורגו. וכתב הגר"א [ס"ק סה] כי המקור
לזה צריך התראה הוא מכאן, שרב אמר לו:
לא תחוי.

החינוך [סוף מצוה רלז] מדייק מלשון
הרמב"ם שהמוסר צריך לקבל על עצמו התראה
כשאר חייבי מיתות, והחינוך חולק וסובר שאינו
צריך לקבל על עצמו התראה.

הריב"ש [סימן תעג הובא בקהילות יעקב
כתובות סימן כט] כתב, כי המוסר צריך התראה
כמבואר בגמרא כאן, ומכל מקום היכן שאין
פנאי להתרות בו הורגים אותו ללא התראה.
ומבאר הקהילות יעקב שאין התראה זו מדין
התראה של חייבי מיתות, אלא ענין ההתראה
הוא משום שמא יחזור בו מחמת ההתראה,
ואסור להורגו כשיש עצה להציל את הנרדף בלי
להרוג את המוסר, ולכן כשאין פנאי מותר
להורגו. ולפי זה מסתבר כמו החינוך שאינו צריך
לקבל על עצמו התראה.

12. מצודת דוד שם.

13. שם.

14. שם.

15. הרא"ש מבאר, אף ממון של ישראל כיון
שנפל ביד עכו"ם אין מרחמין עליו, ונוטלים
היום מקצתו ולמחר נוטלין כולו ולבסוף מייסרין
את נפשו והורגין אותו שיודה שיש יותר ממון,

והרי הוא רודף וניתן להצילו בנפשו.
ומבואר בגמרא, שמוסר חייב מיתה מדין
רודף, ומקשה הפני יהושע, כי אם כן מדוע מוסר
חייב ממון ולא נפטר מדין קם ליה בדרכה
מיניה, כמו רודף ששיבר כלים שפטור מממון
משום קם ליה בדרכה מיניה.

ומתריך הפני יהושע, ששונה כאן, כי אינו
חייב מיתה אלא קודם שמסר, אבל לאחר שעשה
מעשה ומסר, אסור להורגו [כמו שכתב הרמב"ם
חובל ומזיק ח יא], ואם כן בזמן שמתחייב
בתשלומין כבר אי אפשר להורגו.

בחידושי רבי מאיר שמחה מתריך שרודף חייב
מיתה על עצם המעשה, מה שאין כן מוסר
שאינו חייב מיתה על עצם המעשה אלא חייב
מיתה כדי למנוע מסירתו, דהיינו כדי למנוע
היזק ממון, ואף למאן דאמר שנהרג אחרי
מסירתו היינו משום שמא ימסור מכאן ולהבא,
וכיון שחייב מיתה הוא למנוע היזק ממון, אינו
נפטר מממון, כיון שאם יפטר יגרם לניזק הפסד
ממון וכל החיוב מיתה הוא כדי שלא יפסיד
ממון.

הדברי יחזקאל [כו ג] מתריך שמוסר חייב
מיתה מטעם מגדר מילתא, ואינו נפטר מדין קם
ליה בדרכה מיניה, כי חיוב המיתה אינו בגלל
המעשה שעשה אלא הוא תקנה להבא מפני
צורך השעה, וכיון שעצם המעשה אינו מחייב
מיתה, חייב ממון. וכעין זה מתריך האחיעזר
[ח"א סימן יח ב ד"ה ובשיטת].

הראב"ד [בשיטה מקובצת ק"ז ב ד"ה הדרך]
כתב, שמוסר הרגיל למסור או שהתרו בו, קנאים

אמר ליה רב לרב כהנא שהרג את המוסר: כהנא, עד האידנא הוּוּ פרסאי דלא קפדי אשפיכות דמים [עד עכשיו היו כאן פרסיים שאינם מקפידים על שפיכות דמים] ואינם עונשים את ההורג, אבל והשתא איכא יוונאי דקפדו אשפיכות דמים ואמרי מרדין מרדין [ועכשיו יש כאן יוונים המקפידים על שפיכות דמים ואומרים רוצח ירצח].

לכן קום סק [עלה] לארעא דישראל, וקביל עלך דלא תקשי [וקבל על עצמך שלא להקשות] לרבי יוחנן שבע שנין⁽¹⁶⁾.

אזיל אשכחיה [הלך ומצא] לריש לקיש דיתב וקא מפיים מתיבתא דיומא לרבנן שהיה חוזר ושונה להם מה שדרש רבי יוחנן אותו היום, לפי שריש לקיש חכם גדול היה, ולאחר ששמעו כולם מפי הרב, היה חוזר ומכוונה בידם.

אמר להו רב כהנא לרבנן: ריש לקיש היכא?

אמרו ליה: אמאי?

אמר להו: האי קושיא והאי קושיא, והאי פירוקא והאי פירוקא, אלו הקושיות שיש לי להקשות ואלו התירוצים שיש לי לתרץ על השיעור.

אמרו ליה לריש לקיש את דברי רב כהנא.

אזל ריש לקיש אמר ליה לרבי יוחנן: ארי עלה מבבל, לעיין מר במתיבתא דלמחר שיכין הרב טוב את השיעור של מחר.

למחר אותבוה בדרא קמא [הושיבו את רב כהנא בשורה הראשונה] של היושבים קמיה דרבי יוחנן, שהיו שבע שורות של תלמידים יושבים לפני רבי יוחנן זו לפני זו.

אמר רבי יוחנן שמעתתא [אימרה] אחת ולא אקשי ליה רב כהנא, אמר רבי יוחנן שמעתתא נוספת ולא אקשי.

וכל פעם שאמר רבי יוחנן אימרה ורב כהנא לא הקשה על זה, אנהתיה אחורי העבירו

אין לו פטור של קם ליה בדרכה מיניה.

16. משמע שרב כהנא היה זקוק לכפרת עוונות, וקשה שהרי עשה כדין, כמו שכתב רש"י [ד"ה אין].

המהרש"א בחידושי אגדות כתב שהיה צריך כפרה משום שלא נטל רשות מבית דין או מרבו והיה מורה הלכה לפני רבו.

הים של שלמה [הובא בש"ך סימן שפה נו] מבאר שהרי"ף השמיט את המעשה של רב כהנא משום שעשה שלא כדין, שאסור להרוג את המוסר בידים, אלא רק מורידים והורגים אותו על ידי גרמא. הש"ך כתב חלילה לחשוב על רב כהנא שעשה שלא כדין.

פוגעים בו בידים, כמו שעשה רב כהנא. ומבואר בראב"ד שהמוסר אינו חייב מיתה אלא שיש היתר לקנאין להורגו כמו הבעל ארמית שקנאין פוגעין בו [כמבואר בסנהדרין פב א וברמב"ם איסורי ביאה יב ד]. והנה נחלקו האחרונים האם במקום שקנאין פוגעין בו יש פטור מממון משום קם ליה בדרכה מיניה. הרעק"א [כתובות כט א] כתב שפטור מממון כמו גבי רודף שמותר להורגו, ודומה למי שחייב מיתה שפטור מממון. האור שמח [הלכות רוצח א יג] והדברי יחזקאל [סימן כג ג] סוברים שדווקא רודף חייב מיתה ויש בו פטור של קם ליה בדרכה מיניה, אבל הבעל ארמית אינו חייב מיתה ואין לו פטור של קם ליה בדרכה מיניה. ולפי זה הוא הדין מוסר

אותו שורה אחת אחורה, עד שהעבירו אותו **שבע דרי** [שורות] **עד דאותביה בדרא בתרא** [עד שישב בשורה האחרונה].

אמר ליה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש: ארי שאמרת וכיניית את רב כהנא, נעשה שרעל!

אמר רב כהנא: יהא רעוא דהני שבע דרי להו חילוף שבע שנין, יהי רצון שאלו שבע השורות שהעבירוני לאחור, יחשבו כתחליף לשבע השנים **דאמר לי רב** שרב גזר עלי שלא להקשות לרבי יוחנן.

קם אכרעיה, עמד רב כהנא על רגליו, **אמר ליה רב כהנא לרבי יוחנן: נהדר מר ברישא** יחזור הרב על תחילת דבריו.

אמר רבי יוחנן שמעתתא ואקשי רב כהנא, וכך הקשה לו על כל אימרה שאמר, **עד שאוקמיה בדרא קמא,** ששוב הושיבוהו בשורה הראשונה לפני רבי יוחנן.

המשיך רבי יוחנן **ואמר שמעתתא** ורב כהנא המשיך **ואקשי**.

רבי יוחנן הוה יתיב אשבע בסתראי [היה יושב על שבעה כרים].

מחמת הקושיא שהקשה עליו רב כהנא **שלפי ליה חדא בסתראא מתותיה** [הוציאו כר אחד מתחתיו].

שוב **אמר רבי יוחנן שמעתתא ואקשי ליה רב כהנא,** והוציאו כר נוסף מתחתיו, **עד דשלפי ליה כולהו בסתראי מתותיה** [עד שהוציאו את כל הכרים שתחתיו], **עד דיתיב**

על ארעא [עד שישב רבי יוחנן על הארץ].

רבי יוחנן גברא סבא הוה ומסרחי גביניה, רבי יוחנן היה אדם זקן, וגבות עיניו היו גדולים ומכסים את עיניו. **אמר להו לשמשויו: דלו לי עיני ואחזייה,** הרימו לי את הגבות כדי שאוכל לראות את רב כהנא.

דלו ליה במכחלתא דכספא, הרימו לו את הגבות עם מלקחים של כסף.

חזא דפרטיה שפוותיה, ראה רבי יוחנן ששפתיו של רב כהנא שסועות [והיה זה מחמת מכה, שנקרעה שפתו].

סבר רבי יוחנן כי אחוך קמחיך ביה, שרב כהנא צוחק עליו.

הלש דעתיה של רבי יוחנן ונח נפשיה של רב כהנא, שמת מחמת קפידתו של רבי יוחנן.

למחר אמר להו רבי יוחנן לרבנן: חזיתו לכבלאה היכי עביד? ראיתם את אותו בבלי כיצד עשה לי.

אמרו ליה: דרביה הכי, דרכו של רב כהנא בכך, ולא היה זה צחוק.

על רבי יוחנן לגבי מערתא ששם קברו את רב כהנא. **חזא דהוה הדרא ליה עכנא,** ראה שהיה בפתח המערה נחש גדול שעשה את עצמו כגלגל והקיף את פי המערה, ונתן את זנבו בפיו, ושום אדם אינו יכול ליכנס.

אמר ליה רבי יוחנן לנחש: עכנא, עכנא, פתח פומיך, נחש נחש פתח את פיך **ויכנס**